SVERIGES RIKSDAG

Motion till riksdagen 2026/27:2639

av Aron Emilsson (SD)

Levande skärgård – i nationens intresse

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka förutsättningarna för permanent boende, företagande och samhällsservice i Östergötlands skärgårds- och kustområden samt andra strategiskt viktiga skärgårdsområden och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda ett särskilt skärgårdsavdrag för permanentboende i kust- och skärgårdsområden i syfte att främja långsiktigt boende, restaurering av kulturhistoriskt värdefulla byggnader och underhåll av lokal infrastruktur och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka förutsättningarna för småskaligt näringsliv, natur- och kulturturism, fiske, hantverk och lokal livsmedelsproduktion i skärgårdsområden genom riktade stöd och insatser inom landsbygds- och regionalpolitiken och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka den digitala och transportrelaterade infrastrukturen i skärgårdsområden för att förbättra möjligheterna till distansarbete, företagande och permanent bosättning och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över förutsättningarna för särskilda stöd till skolor i skärgårds- och öområden för att säkerställa långsiktig utbildningsverksamhet och permanent bosättning och tillkännager detta för regeringen.

6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda skärgårdens och den bofasta kustbefolkningens betydelse för totalförsvaret, civil beredskap, värdlandsstöd och nationell motståndskraft och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Östergötlands skärgård, inklusive samhällen och öar i S:t Anna, Gryt och Arkösund samt kustbandet kring Söderköping, Valdemarsvik och Norrköping, utgör en betydelsefull del av Sveriges kultur- och samhällshistoria. Under generationer har området präglats av självhushållning, sjöfart, fiske, kustförsvar och levande lokalsamhällen. I dag möter emellertid många skärgårdsområden betydande utmaningar genom avfolkning, minskat serviceutbud och ekonomisk centralisering.

Ur ett nationellt perspektiv bör skärgården inte enbart betraktas som ett område för rekreation och turism. Den utgör även en strategisk resurs för totalförsvar, civil beredskap, livsmedelsförsörjning och kulturell kontinuitet. Mot bakgrund av det försämrade säkerhetspolitiska läget i Europas närområde har betydelsen av robusta lokalsamhällen och fungerande kustmiljöer blivit allt tydligare.

En bofast befolkning i skärgården bidrar med lokalkännedom om farleder, sjötrafik och geografiska förhållanden som kan vara av betydelse vid kriser och säkerhetspolitiska spänningar. Lokala hamnar, båtar, förråd, jordbruksfastigheter och annan infrastruktur utgör samtidigt resurser som kan få ökad betydelse vid avspärrningar, störningar i transportsystemen eller andra samhällspåfrestningar. Att stärka förutsättningarna för permanent bosättning i skärgården är därför inte bara en regionalpolitisk fråga utan också en fråga om nationell motståndskraft.

Skärgårdsområdena i Östergötland rymmer dessutom unika kulturmiljöer med torp, sjöbodar, äldre jordbruksmiljöer och ett historiskt präglat kulturlandskap. Brist på permanent boende och aktiv markanvändning leder till att betesmarker växer igen, kulturhistoriskt värdefulla byggnader förfaller och småskaligt jordbruk successivt försvinner. Detta påverkar såväl kulturarvet som den biologiska mångfalden och den lokala livsmedelsproduktionen.

För att värna dessa värden bör staten stimulera aktiv markanvändning, småskaligt företagande och permanent bosättning i skärgården. Förutsättningarna för natur- och kulturturism, hantverk, fiske och lokal matproduktion behöver stärkas. Även möjligheterna till distansarbete bör förbättras genom utbyggd digital infrastruktur, så att fler kan leva och verka i skärgården året runt.

Regeringen bör därför utreda möjligheten att införa ett särskilt skärgårdsavdrag för permanentboende i kust- och skärgårdsområden. Ett sådant avdrag skulle kunna bidra till att kompensera för högre kostnader för boende och transporter samt stimulera restaurering av kulturhistoriskt värdefulla byggnader och underhåll av lokal infrastruktur.

Därtill bör möjligheterna att inrätta särskilda stöd inom landsbygds- och regionalpolitiken för skärgårdsnäringar ses över. Insatserna bör särskilt inriktas mot verksamheter som bidrar till lokal sysselsättning, livsmedelsförsörjning, kulturmiljövård och långsiktig bosättning.

En levande skärgård förutsätter att människor kan bo och verka där året runt. För barnfamiljer är tillgången till förskola och skola ofta den enskilt viktigaste faktorn för möjligheten att bosätta sig permanent i ett område. När skolor läggs ned eller verksamheten urholkas minskar förutsättningarna för inflyttning, generationsväxling och långsiktig samhällsutveckling.

Skärgårdsskolor fyller därför en roll som sträcker sig långt utöver sitt utbildningsuppdrag. De fungerar som lokala mötesplatser, bidrar till social sammanhållning och utgör en central del av den service som krävs för att upprätthålla levande kust- och ösamhällen. Där skolor finns kvar ökar möjligheterna att behålla barnfamiljer och säkerställa att lokalsamhällen förblir livskraftiga även utanför turistsäsongen.

Skärgårdsskolor har dessutom särskilda möjligheter att förmedla kunskap om natur, kulturmiljö, sjöfartstraditioner och lokalt kulturarv. Genom sin nära förankring i lokalsamhället bidrar de till att föra vidare kunskaper och erfarenheter som annars riskerar att gå förlorade när befolkningen minskar.

Mot bakgrund av det försämrade säkerhetsläget och det ökade fokuset på civil beredskap finns även ett bredare nationellt intresse av att upprätthålla bofasta samhällen i kust- och skärgårdsområden. Tillgång till utbildning är en grundläggande förutsättning för att barnfamiljer ska kunna leva kvar i dessa områden och därmed för att bevara den lokala kompetens, infrastruktur och närvaro som stärker Sveriges motståndskraft och beredskapsförmåga.

Regeringen bör därför se över hur de särskilda utmaningar som små skärgårdsskolor möter kan beaktas i statens skolpolitik, så att geografiska förutsättningar inte ensamma leder till att skolor avvecklas i områden där de fyller en betydande samhällsfunktion.

Slutligen bör regeringen tillsätta en utredning om skärgårdens roll i totalförsvaret. En sådan utredning bör analysera betydelsen av en bofast kustbefolkning för civil beredskap, logistik, värdlandsstöd och militär uthållighet samt se över hur förutsättningarna för småskaliga och skärgårdsanpassade näringar kan stärkas ur ett beredskaps- och säkerhetsperspektiv.

Det är hög tid att återupprätta den bofasta skärgårds- och kustbefolkningens roll som en nationell resurs. Genom långsiktiga reformer som stärker boende, företagande, kulturmiljöer och beredskap kan Östergötlands skärgård fortsätta vara en levande del av Sverige även för kommande generationer.

Aron Emilsson (SD)